

Tekenen in de Tijd 122

21-27 november 2021

Volgens het Johannesevangelie is Jezus gekomen om getuigenis af te leggen van de waarheid. Maar hoe herken je deze getuigenis? Erik Borgman vindt een dominicaans antwoord: door er voortdurend ee in gesprek te zijn. Dan word je door de waarheid overtuigd en groeit zij in jou.

Deze zondag vierden wij het zeventigjarig wijdingsjubileum van de Dominicuskerk. Het was volgens het kerkelijk jaar het feest van Christus Koning. De dominicaan René Dinklo maakte in zijn preek tijdens de eucharistieviering duidelijk dat deze twee feesten bij elkaar aansluiten. Jezus is koning, maar niet op de manier waarop wij in de wereld koningen en andere heersers kennen. Hij is precies koning door zich vrij te houden van macht en geweld, door erbuiten te blijven. Tegelijk echter begeeft hij zich zonder reserve in de wereld die door macht en geweld worden getekend. De kerk is de plaats waar wij gedenken dat wat belangrijk is, niet samenvalt met wat in de wereld van belang wordt gevonden. De kerk is een plaats om uit te zien naar een andere wereld en zich door de komst van die wereld alvast te laten veranderen en vernieuwen. Om zo gaandeweg ambassadeur van deze nieuwe wereld te worden.

De kerk als uitsparing in wat nuttig en effectief is. Niet omdat wat in de kerk gebeurt niets betekent, maar omdat het van een andere orde is. 'Koning ben ik', zegt Jezus in het evangelie dat wij lezen, in antwoord op een vraag van Pilatus. Maar zijn verdere uitleg is opmerkelijk: 'Hiertoe ben ik geboren en hiertoe ben ik in de wereld gekomen: om getuigenis af te leggen van de waarheid' (Johannes 18,37). Koning door te getuigen van een waarheid die haaks staat op wat doorgaans waarheid wordt genoemd. 'Al wie uit de waarheid is, luistert naar mijn stem', zegt Jezus ook nog. We worden volgens hem waarachtig mens door ons zodanig te vormen dat wij de waarheid kunnen aannemen waarvan Hij getuigt.

Maar hoe doe je dat? Het is vreemd dat het in de kerk zo weinig over deze vraag gaat. Alsof geloof een opvatting is als andere, zij het dat de inhoud verschilt. Niet dus.

In zekere zin gaat het synodale proces, dat paus Franciscus begin oktober heeft gelanceerd en dat nu door de kerk op lokaal niveau verder wordt vormgegeven, wel over deze vraag. De bedoeling van dit proces is dat iedere gelovige en ieder gelovig verband zegt wat zij dankzij de heilige Geest geleerd hebben. Alleen door al die deelinzichten samen te brengen zal de kerk de weg naar de toekomst vinden, zo meent de paus. Daarbij staat hem een proces voor ogen dat in de jezuïetenorde, waartoe hij behoort, aangeduid wordt als 'onderscheiding'. Hij gebruikt dat woord ook geregeld. Het is een manier om tussen je inzichten en vooral je gevoelens te leren onderscheiden, zodat je weet wat van God komt en waaraan je je dus wat gelegen moeten laten liggen, en wat niet. Dat laatste moet je dan afwijzen. De jezuïet Nicolaas Sintobin heeft over dit proces een boek geschreven met de titel *Vertrouw op je gevoel: Keuzes leren maken met Ignatius van Loyola*.

Afgelopen vrijdag was ik met Sintobin in gesprek. Hij presenteerde zijn boek als hulpmiddel voor mensen die zich inzetten voor vitalisering en vernieuwing van de kerk. Hoewel de titel iets anders kan suggereren, is het uitgangspunt van Sintobin – en van Ignatius – juist dat je *niet* zomaar op je gevoel moet vertrouwen. Het is buitengewoon lastig om te ontdekken welk gevoel wel en welk gevoel niet betrouwbaar is. Zoals mijn moeder vroeger de ene keer zei: 'Dan maak je maar zin',

als wij lieten weten ergens geen zin in te hebben, en ons de andere keer aanmoedigde maar even niet te doen wat er werd gevraagd. Mijn moeder kende volgens mij de uitdrukking niet en ze kende zeker geen jezuïeten, maar ze was in staat voor ons de geesten te onderscheiden. Een beetje zoals met fietsen: ze kon ons niet uitleggen hoe je dat moest doen, ze kon het alleen maar voordoen.

Maar hier hebben we wel een probleem: het onderscheiden van de geesten leidt niet vanzelf tot te verantwoorden keuzes. Bij persoonlijke beslissingen is dat geen probleem. Je kunt lang dubben of het verstandig is kinderen te krijgen, tot je ineens ontdekt dat je een diep verlangen hebt vader of moeder te worden – of een dergelijk verlangen ontbeert, natuurlijk. Als je partner je verlangen deelt, is het geen probleem dat je jouw keuze niet uit kunt leggen. Als je partner je verlangen niet deelt, heeft het weinig zin om te proberen haar of hem met argumenten te overtuigen. Maar – zeggen dominicanen vanouds tegen jezuïeten – is het geloof, is het luisteren naar Gods Geest wel van dezelfde orde? Moeten we daar niet juist wel rekenschap kunnen afleggen van de hoop die in ons leeft (vgl. 1 Petrus 3,15) en die ons bepaalde wegen wel of niet doet gaan? Ik zei dat vrijdag niet tegen Sintobin, want het gesprek ging vooral over de noodzaak onderscheid te maken, omdat God ons via de wereld, de geschiedenis en ons leven daarin nieuwe dingen leert. En dat het onze taak is te ontdekken wat dan. De kerk leeft niet van haar overlevering. Sommigen denken dat het hebben van een traditie dit impliceert, maar zo is het niet. Traditie betekent juist dat de kerk kan veranderen, omdat ze via de ervaringen van de gelovigen steeds nieuwe traditie schept. Daar waren Sintobin en ik het hartgrondig over eens.

Ik las van het weekend *Het Gebed, het Woord, het Gelaat* van Andrea Riccardi, de oprichter van de Sant' Egidio-gemeenschap in Rome. Deze gemeenschap, die zich inmiddels over de hele wereld verspreid heeft en ook in Nederland actief is, richt zich vooral op wat 'werken van barmhartigheid' worden genoemd: zorg voor mensen die om welke reden dan ook extra zorg nodig hebben. Maar het gaat de gemeenschap er principieel om op deze manier Gods werk te doen en Gods aanwezigheid te ervaren. Daarom benadrukt zij enerzijds dat je armen niet allereerst moet willen helpen, maar een relatie met ze moet willen aangaan, vrienden met ze moet worden. Eveneens daarom benadrukt zij het belang van het gebed. Zoals Riccardi het uitlegt, is het gebed het voortgaande gesprek met God, terwijl je in zijn wereld rondloopt en doet wat je gelooft dat Hij van je vraagt. Doorgaans heeft dat gesprek de vorm van het lezen van de Bijbel, die je telkens opnieuw uit je zelfgenoegzaamheid haalt en je vraagt anders te kijken wat zich aandient en te luisteren wat daarin tegen je wordt gezegd. Zoals in elk gesprek kun je je daarbij soms onbegrepen voelen, denken dat de Ander niet goed naar je luistert en er zelfs helemaal niet is. Je zult ook zelf geregeld ontdekken dat jij niet luisterde of afwezig was. Sommige vermeende inzichten blijken meningen die je beter kunt veranderen. Aan andere inzichten meen je vooralsnog vast te moeten houden.

Nooit valt op deze manier jouw wil zonder meer met die van God samen, maar toch maakt het lopende gesprek, de gedurige confrontatie met Jezus die het Gelaat van God zichtbaar maakt, alles anders. Het vormt je langzamerhand om op manieren die je vaak van tevoren niet had verwacht. Het gaat niet allereerst om de keuzes die je moet maken, het gaat erom dat je de weg die je hoe dan ook te gaan hebt met God, gaat en zo tot maakt de weg die God blijikbaar voor jou gekozen heeft.

Ik las het boek van Riccardi omdat ik gevraagd ben er iets over te zeggen bij Sant' Egidio in Antwerpen. Als het ondanks Covid doorgaat, zal ik zeggen dat wat hij beschrijft in hoge mate overeenkomt met mijn ervaring. God en ik, wij redeneren wat af! Hij wint het natuurlijk altijd, maar doordat Hij mij mijn zegje laat doen, begrijp ik waarom en in welke zin Hij gelijk heeft. Dat is voor een dominicaan natuurlijker dan op het gevoel te vertrouwen.

Erik Borgman, lekenDominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus